

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DURMUŞ ÇELİK BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2023/33449

Karar Tarihi : 18/5/2026

Başkan : Basri BAĞCI
Üyeler : Engin YILDIRIM
Kenan YAŞAR
Metin KIRATLI
Şaban KAZDAL

Raportör : Nuray KOVANCI

Başvurucu : Durmuş ÇELİK

Vekili : Av. Halit ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; işçilik alacaklarına ilişkin açılan davanın ara bulucuya başvurulmadığı gerekçesiyle dava şartı yokluğundan reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, işçi olarak çalışmaktayken iş akdinin askerlik nedeniyle feshedilmesi üzerine fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla 500 TL kıdem tazminatı ve 500 TL fazla mesai ücreti alacakları olmak üzere toplam 1.000 TL'nin faizleri ile tarafına ödenmesi talebiyle Afyonkarahisar İş Mahkemesinde (Mahkeme) 28/9/2018 tarihinde dava açmıştır.

3. Mahkeme davanın kabulüne, net 5.917,11 TL kıdem tazminatının iş akdinin feshedilme tarihinden itibaren işletilecek ve hesaplanacak en yüksek banka mevduat faizi ile birlikte başvurucuya ödenmesine, net 2.308,05 TL fazla mesai alacağından 500 TL'nin dava tarihinden, bakiye kısmın ıslah tarihinden itibaren işletilecek en yüksek banka mevduat faizi ile birlikte başvurucuya ödenmesine karar vermiş; kararın gerekçesinde, başvurunun iş akdinin askerlik dolayısıyla feshedilmesi nedeniyle kıdem tazminatına hak kazandığını ve başvurunun tanığının anlatımlarına göre fazla mesai yaptığının kabul edildiğini belirtmiştir.

4. Davalı işveren tarafından bu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurulması üzerine Konya Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) davalının istinaf başvurusunun kabulü ile Mahkeme kararının kaldırılmasına ve ara buluculuğa ilişkin dava şartı yokluğu nedeniyle davanın usulden reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararın gerekçesinde 2/6/2018 tarihli ve 30439 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan

Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 23. maddesinin (3) numaralı fıkrasında başvurunun dilekçe ile veya bürolarda bulunan formların doldurulması suretiyle yahut elektronik ortamda yapılabileceğinin düzenlendiğini belirtmiştir. Başvuru formu uygulamasının başladığı 2/6/2018 tarihinden sonraki başvurularda başvuran ve özellikle başvuru, ara buluculuk ile görevli mahkemenin memuruna yapılmış ise görevli memurun başvuru formundaki eksiklikleri giderecek uyarılarda bulunması ve başvuru formu içeriğine itibar edilerek sonuca gidilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Anlaşmazlıklara ve tereddütlere meydan verilmemesi için ara buluculuk tutanağında tarafların anlaştıkları ya da anlaşamadıkları alacak kalemlerinin tek tek belirtilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bölge Adliye Mahkemesi 2/6/2018 tarihinden sonra düzenlenen tutanakta yer alan *"işçi-işveren ilişkisinden kaynaklanan"* ibaresinin yeterli olmadığını, dosya içinde mevcut olan ara bulucu başvuru formunda da *"işçi-işveren ilişkisinden kaynaklanan"* ibaresinin olduğunu, bu nedenle Mahkeme tarafından ara buluculuk tutanağında yer almayan alacaklar açısından dava şartı yokluğundan ret kararı verilmesi gerekirken esasa ilişkin hüküm kurulmasının isabetli olmadığını belirterek dava şartı yokluğundan davanın usulden reddi yönünde hüküm kurmuştur.

5. Başvurucu, nihai kararı 21/3/2023 tarihinde öğrendikten sonra 19/4/2023 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Başvurucu; usulüne uygun olarak işaretlenen el yazılı ve ıslak imzalı ara buluculuk ön başvuru formunun ara buluculuk dosyasında eski usul başvuru formu ekinde yer almasına rağmen davanın usulden reddedildiğini, anlaşmazlık tutanağında her bir alacak kaleminin açıkça gösterilmemesinin ara bulucunun hatasından kaynaklandığını belirterek hak arama hürriyetinin ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

7. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddiaları mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

8. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

9. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine *"adil yargılanma"* ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (*Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti.* [2. B.], B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

10. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyumsuzluğu mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyumsuzluğun etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (*Özkan Şen* [2. B.], B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

11. İşçilik alacaklarına ilişkin davanın dava şartı yokluğundan reddedilmesi suretiyle uyumsuzluğun esasının incelenmemesi mahkemeye erişim hakkına müdahale teşkil etmektedir. Hak arama özgürlüğüne yapılan bu müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartlara (kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama) uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

12. Başvuru konusu olaya ilişkin verilen ara bulucuya başvurulmadığı gerekçesiyle davanın usulden reddi kararı 12/10/2017 tarihli ve 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 3. maddesine dayanılarak verildiğinden müdahalenin kanun tarafından öngörülme ölçütünün karşılandığı görülmüştür. Söz konusu maddenin (1) numaralı fıkrasında kanuna, bireysel veya toplu iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle açılan davalarda, ara bulucuya başvurulmuş olması dava şartı olarak düzenlenmiştir. 7036 sayılı Kanun'un 3. maddesinin (2) numaralı fıkrasında da ara bulucuya başvurulmadan dava açıldığının anlaşılması hâlinde herhangi bir işlem yapılmaksızın davanın dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddine karar verileceği kurala bağlanmıştır. Diğer yandan iş ilişkisinden kaynaklanan uyumsuzlukların daha kısa sürede, daha az masrafla ve işçi ile işverenin eşit bir düzeyde tatmini sağlanarak yargıya taşınmadan çözümlenmesi için ara buluculuğun dava şartı olarak düzenlenmesinin meşru bir amacının olduğu da açıktır. Bu itibarla başvuru mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçülü olup olmadığı ve başvurucuya ağır bir yük getirip getirmediği hususlarının değerlendirilmesi gerekir.

13. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuruya konu *Ferhat Küçük* ([2. B.], B. No: 2020/19910, 24/10/2024) kararında işe iade talebiyle açılan davanın dava öncesinde ara bulucuya başvurulmadığı gerekçesiyle dava şartı yokluğundan reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasını incelemiştir. Anayasa Mahkemesi, anılan kararda başvuru iradesine uygun olarak düzenlenen son tutanakta işe iadeye müzakere edilen hususlar arasında yer verilmesi karşısında ara buluculuk başvuru formu esas alınarak dava şartının gerçekleşmediğinin düşünülmemeyeceğini belirtmiştir. Önemli olan hususun işe iadenin taraflarca ara buluculuk görüşmelerine konu edilip edilmediği olduğunu vurgulamıştır. Anayasa Mahkemesi, yaptığı değerlendirmeler sonucunda başvuru formunda işe iade müzakere edilecek konular arasında belirtilmese bile tarafların iradeleri ve son tutanak birlikte gözetildiğinde dava şartı olan ara buluculuğa işe iade davası öncesinde başvurulduğunu kabul etmiştir (aynı kararda bkz. § 21).

14. Söz konusu uyumsuzlukta başvuru, kıdem tazminatı ve fazla çalışma ücretinin ödenmesi talebini içerecek şekilde ara buluculuk başvurusunda bulunmasına rağmen Bölge Adliye Mahkemesinin ara buluculuk başvurusunda bulunulmadığı gerekçesiyle esasını incelemeksizin davayı reddetmesinden yakınmıştır.

15. Bölge Adliye Mahkemesi, Yönetmelik'in yayımlandığı 2/6/2018 tarihinden sonra yapılan ara buluculuk başvurusunda ara buluculuk tutanağında yer almayan alacaklar açısından dava şartı olan ara bulucuya başvurma şartının yerine getirilmediği gerekçesiyle davayı usulden reddetmiştir.

16. İhtilaf dava konusu, alacak talepleri bakımından ara buluculuk dava şartının yerine getirilip getirilmediğine ilişkindir. 7/6/2012 tarihli ve 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'nun 17. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ara buluculuk faaliyeti sonunda tarafların anlaşamadıklarının tutanak ile belgelendirileceği ve bu belgenin ara bulucu tarafından düzenlenerek ara bulucu ve taraflarca imzalanacağı hüküm altına alınmıştır. Öte yandan 6325 sayılı Kanun'un 17. maddesinin (3) numaralı fıkrasında ara buluculuk faaliyeti sonunda düzenlenen tutanağa, faaliyetin sonuçlanması dışında hangi hususların yazılacağına tarafların karar vereceği, ara bulucunun bu tutanak ve sonuçları konusunda taraflara gerekli açıklamaları yapacağı ve taraflar hazır değilse her türlü iletişim vasıtasını kullanarak hazır bulunmayan tarafları bilgilendireceği kuralına yer verilmiştir.

17. Başvurucu, iş akdinin feshedilmesi üzerine 10/8/2018 tarihinde Afyonkarahisar Ara Buluculuk Bürosuna başvurmuştur. Taraflar arasındaki uyuşmazlık için ara bulucu seçildikten sonra ara buluculuk görüşmeleri yürütülmüştür. 3/9/2018 tarihli *"ara buluculuk anlaşmama belgesi"* başlıklı tutanakta, ara buluculuk konusu uyuşmazlık *"işçi-işveren uyuşmazlığı"* olarak belirtilmiştir. Anılan tutanakta işveren tarafının telefonda, başvurunun hiçbir alacağı olmadığını, aksine başvurunun kendisinde senedi olduğunu, bu yüzden herhangi bir tazminat ödemeyeceğini beyan ettiği ifade edilmiştir. 3/9/2018 tarihli son tutanakta, taraflar arasında *işçi ve işveren ilişkisinden kaynaklanan* talep konusunda yürütülen ara buluculuk sürecinin anlaşmama ile sona erdiği açıklanmıştır.

18. Ara buluculuk görüşmelerinde önemli olan işçilik alacaklarının taraflarca ara buluculuk görüşmelerine konu edilip edilmediğidir. Somut olayda 3/9/2018 tarihli *"Ara Buluculuk Anlaşmama Belgesi"* başlıklı tutanakta işveren tarafının telefonda başvurunun hiçbir alacağı olmadığını, aksine başvurunun kendisinde senedi olduğunu, bu yüzden herhangi bir tazminat ödemeyeceğini beyan ettiği ifade edilmiştir. Başvurunun gerek kıdem tazminatı ve fazla çalışma ücreti hususunun müzakere konusu yapılmasına yönelik iradesinin bulunması gerekse de işverenin bu hususa yönelik itirazının olmadığı dikkate alındığında söz konusu işçilik alacak kalemlerinin müzakere edilmediğinden söz etmek mümkün değildir. Bu anlamda Bölge Adliye Mahkemesinin tutanakta yer alan *"işçi-işveren ilişkisinden kaynaklanan"* ibaresinin yeterli olmadığına yönelik kabulü ara buluculuk kurumunun getiriliş amacıyla bağdaşmamaktadır.

19. 6325 sayılı Kanun'un 17. maddesinin (2) ve (3) numaralı fıkralarında yer alan düzenlemeler uyarınca (bkz. § 16) son tutanağın tarafların beyanına göre oluşturulması asıl ise de ara bulucunun tutanağın içeriği ve düzenlenme şekli konusunda tarafları bilgilendirmesi de gerekir. Bölge Adliye Mahkemesi, ara bulucu tarafından düzenlenen ve taraflarca imzalanmış son tutanakta tutanağın içeriği ve düzenlenme şekli, bu kapsamda hangi alacak kalemleri konusunda anlaşma sağlanamadığının belirtilmesi gerektiği hususunda başvurunun bilgilendirildiğine dair herhangi bir tespitte bulunmamıştır. Bu durumda ara bulucunun tanzim ettiği ara buluculuk son tutanağında uyuşmazlık konusunda *"işçi ve işveren ilişkisinden kaynaklanan"* şeklinde genel bir ifadeye yer verilmesi ve anılan ifadenin somutlaştırılmamasına yönelik sorumluluğun yerine getirilmesinin tamamen başvurucudan beklenmesi başvurucuya aşırı külfet yüklemektedir.

20. Yukarıdaki açıklamalar çerçevesinde olay değerlendirildiğinde 7036 sayılı Kanun'un 3. maddesinde öngörülen dava şartı olarak ara buluculuğa başvuru zorunluluğunun gerçekleşmediğine ilişkin Bölge Adliye Mahkemesi kararının başvurunun dava açmasını zorlaştırdığı ve ara buluculuk şartına ilişkin kurallar bakımından aşırı şekilci bir yaklaşım sergilediği anlaşılmıştır.

21. Dolayısıyla Bölge Adliye Mahkemesinin işçilik alacaklarına ilişkin dava yönünden dava şartı olan ara buluculuğa başvurulmadığına ilişkin yorumunun mahkemeye erişim hakkına yönelik katı bir yorum olduğu, bu yorumun başvuru üzerinde ağır bir külfete sebep olduğu ve bu suretle başvurunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçlarla karşılaştırıldığında ölçüsüz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

23. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesinden şikâyet etmiştir.

24. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan *Veysi Ado* ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelere ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

26. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 50.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

27. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. *Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; *Aliğül Alkaya ve diğerleri (2)* [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu (3)* [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

28. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Konya Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesine (E.2020/686, K.2023/254) iletmek üzere Afyonkarahisar İş Mahkemesine (E.2018/319, K.2019/741) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 1.480,40 TL harç ve 40.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 41.480,40 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 18/5/2026 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.